

PRISREGLERING OCH RÄTTSPRINCIPER

Av professor GUSTAF ÅKERMAN, Göteborg

I SEPTEMBER 1942 fick som bekant direktör G. Söderlund i uppdrag att leda vissa utredningar rörande möjligheterna att hindra en fortsatt prisstegring. Han ingav den 29 oktober till folkhushållningsdepartementet en promemoria med förslag om provisoriskt allmänt prisstopp; detta för att inte pågående förhandlingar om löne- och andra prisstabiliseringar skulle störas. Dagen därpå anbefalldes också Kungl. Maj:t priskontrollnämnden att tillämpa ett sådant prisstopp. Konstitutionsutskottet vid 1943 års riksdag gjorde anmälan mot detta beslut under motivering, att vårens bankoutskott och riksdag 1942 i första hand tänkt sig andra, mindre långt gående åtgärder, samt att Kungl. Maj:t jämlikt den bakom prisregleringen liggande tankegången bort framlägga denna viktiga sak för den omedelbart efter beslutet sammanträdande riksdagen.

Direktör Söderlund fortsatte härefter sin utredningsverksamhet och ingav den 2 november 1942 till regeringen, och denna gång till finansdepartementet, en slutlig promemoria om riktlinjerna för sitt fortsatta arbete, vilka riktlinjer genom regeringsbeslut den 13 november godkändes. Dessa riktlinjer ha därefter av priskontrollnämnden lagts som grundval för dess prisregleringspolitik. Angående resultaten av denna politik ha vissa detaljer meddelats av nämndens vice ordförande, docenten Lundberg, i en intressant artikel i Svenska Dagbladet den 2 sistlidne november samt i en artikel i publikationen »Från departement och nämnder» 1943 nr 20. En del ytterligare uppgifter kunna erhållas ur en tyvärr icke publicerad promemoria av nämnden den 18 sistlidne oktober.

För att bedöma de senare resultaten av vår prispolitik måste man ha klart för sig vissa huvudelement av vår prisutveckling och prispolitik under hela kriget. Under kriget ha ju betydande stegringar av löner och andra arbetsersättningar genomförts över hela linjen. Även om inga sådana stegringar hade införts, skulle betydande prisstegringar ofrånkomligen ha uppstått på grund av försämringen i våra handels- och produktivitetsvillkor. Den största

rollen härvidlag ha de försämrade villkoren för vår import spelat. Våra västliga importvaror ha sålunda strypts med undantag av dem som inkommit genom den begränsade lejdbåtstrafiken. Vi ha härigenom blivit hänvisade till tyska importvaror, vilka gestaltat sig avsevärt och ibland betydligt dyrare i pris än före kriget. Beträffande en del råvaror ha vi fått övergå till mindre effektiva och därför dyrbarare ersättningsvaror. Vidare slogo 1940 och 1941 års skördar fel, och även 1942 och 1943 års skördar ha inte varit riktigt tillfredsställande.

Alla dessa yttre omständigheter, som vi inte kunnat påverka, ha förorsakat stegringar i produktionskostnaderna och därigenom också allmänna prishöjningar. I avsikt att partiellt kompensera dessa prisstegringar har man ju vidare genom de bekanta ramavtalen genomfört betydande lönestegringar, vilka i sin tur alstrat motsvarande stegringar både i produktionskostnader och konsumtiv köpkraft. Den härigenom uppkommande allmänna prisstegringen har, i motsats till de förutnämnda ofrånkomliga prisstegringarna, utgjort en ren inflationsfaktor.

De ovannämnda belastande omständigheterna krävde de tre första krigsåren för att mera fullständigt uttömma sina prisstegrande effekter. Om man under dessa tre år försökt sig på någon prisstoppspolitik, så hade denna, såsom docent Lundberg framhållit i sin tidningsartikel, under sagda omständigheters tryck säkerligen brutit samman. I mitten av 1942 kunde emellertid dessa omständigheters prisstegringseffekter i huvudsak anses ha blivit realiserade. Därefter borde sålunda den dittillsvarande prisstegringsrörelsen ha avstannat.

Nu tillkom emellertid en ny belastande omständighet. Försvarsberedskapens stora anspråk i olika riktningar på arbete och folk kunna intill våren 1942 knappast anses ha utgjort en försämring av den nationella produktiviteten, eftersom ditintills en viss arbetslöshet rått. Fr. o. m. våren 1942 ändrades likväl denna situation. Försvarsberedskapens krav på arbete och folk växte alltjämt, och samtidigt framdrevs en kraftig ökning av byggnadsverksamheten som förut legat tämligen nere under ett par år. Härigenom uppstod en utpräglad brist på arbetskraft och en ökning av den konsumtiva köpkraften, som tenderade att verka i fortsatt prisstegrande riktning. Alldeles oundvikligt var visserligen inte detta, så länge konkurrensen om arbetskraft inte ledde till särskilda lönestegringar. Ty i så fall inträdde inga kostnadsstegringar som oundgängligen måste frambringa prisstegringar.

I en situation som den sedan halvtannat år rådande med brist på arbetskraft måste emellertid starka tendenser uppkomma till lönestegringar, utöver vad ram- och kollektivavtalen redan medfört. Dessa avtal reglera ju endast de lägsta löner som arbetsgivarna få betala, men hindra dem inte alls att bjuda högre löner. Vid en utpräglad brist på arbetskraft frestas då företagen att dra arbetare till sig och att söka behålla sina hittillsvarande arbetare genom att bjuda sådana högre löner. Särskilt gäller detta ackordslönerna, vilkas belopp äro svåra att fixera i avtalen. Sådana tendenser underlättas betydligt, om företagen veta att de efter företagna lönehöjningar kunna återropa dessa höjda produktionskostnader såsom grund för höjningar av sina produktpris. Äro däremot produktprisen fixerade genom statligt ingripande eller inbördes konkurrens, minskas företagens lust att bjuda högre löner kraftigt.

Det är sålunda inte bara produktionskostnaderna som ensidigt påverka produktprisen, utan i vissa lägen kan det vara produktprisen som rätt ensidigt påverka vissa produktionsfaktorers pris och därmed produktionskostnaderna. Detta förhållande behjärtades till fullo i en av huvudpunkterna i direktör Söderlunds riktlinjer, som lydde: »Individuella löner utanför och inom de kollektivavtalsreglerade områdena böra i enlighet med de angivna allmänna riktlinjerna icke höjas. — — — Vad som från det allmännas sida närmast kan göras är att inrikta priskontrollen så, att den i möjligaste mån begränsar utrymmet för en släpphänt lönepolitik.»

Inflationen fram till sommaren 1942 utöver prisstegringarna på grund av produktivetsförsämringar berodde ju praktiskt taget uteslutande på lönestegringarna till följd av ramavtalen och vissa andra avtal. Fr. o. m. denna tid stod man emellertid inför utsikterna till ytterligare inflation på grund av lönestegringar utöver avtalen. Allt detta bekräftade en gammal erfarenhet, att inflationsrörelser bli djupgående och genomgripande, först när de underbyggas av lönestegringar. För att undvika denna löneinflation utöver avtalen torde det i själva verket ha varit nödvändigt med ett kanske icke fullständigt men dock rätt omfattande prisstopp fr. o. m. hösten 1942.

Den ovannämnda principen om indirekt begränsning av produktionskostnaderna förmedelst prisstopp på produkterna generaliserades i direktör Söderlunds riktlinjer genom följande allmänna programpunkt: »Genom ökad fasthet i prissättningen bör företagens

intresse att hålla kostnaderna tillbaka mobiliseras.» Utöver verkningarna av ett sådant prisstopp på lönerna omnämndes i en särskild punkt även verkningarna på vissa importerade råvaror. Det var här närmast fråga om sådana mera speciella importvaror söderifrån, vilkas pris inte reglerats genom handelsavtalen med ifrågavarande makter. Sistnämnda prisstoppspolitik torde vid några tillfällen ha lett till effektiva resultat.

Den prispolitik, som grundats på de ovannämnda viktiga och fruktbara programpunkterna, har ju tagit sikte på sådana produktionsfaktorspriser och produktionskostnader som kunnat påverkas av våra inhemska företagare. Via produktprisen har denna politik avsett en stabilisering av dessa kostnader. Detta skulle i och för sig förutsätta, att man gjorde en så klar åtskillnad som möjligt mellan för oss påverkbara och opåverkbara produktionsfaktorspriser och kostnader. Om opåverkbara kostnadsstegringar skulle inträffa, borde sålunda de förutnämnda programpunkterna inte lägga hinder i vägen för motsvarande produktprishöjningar.

Olyckligtvis kom denna viktiga åtskillnad inte att iakttas i den av direktör Söderlunds huvudpunkter som dragit den största uppmärksamheten till sig, och som även föregåtts av liknande uttalanden av stats- och finansministrarna. Det hette sålunda i riktlinjerna: »Faktiskt prisstopp för samtliga industrivaror skall vidmakthållas, så länge lönestoppet består. Detta betyder att inträffade kostnadshöjningar skola bäras inom förut godkänd vinstmarginal. Ojämnheter, som uppstå därigenom att vissa industrier erhållit kompensation genom prishöjning senare än andra, kunna endast i undantagsfall beaktas. Höjningar och sänkningar i priserna som endast innebära förändringar i prisrelationerna, kunna dock ifrågakomma.»

Om betydande opåverkbara kostnadsstegringar efter riktlinjernas utgivande inträffat, t. ex. genom att kolimporten från Tyskland kraftigt nedskurits, skulle detta enligt den sistnämnda programpunkten inte fått leda till någon motsvarande stegring i produktprisen, utan motsvarande vinstminskningar eller rena förluster inom de många därav träffade näringarna skulle i stället ha fått accepteras. Det är emellertid klart, att en sådan utveckling varit utesluten till följd av den ekonomiska nödvändigheten. En dylik prispolitik skulle ha medfört produktionsminskningar och därmed omöjliggjort sig själv. Starka och varaktiga nedskärningar eller opåverkbara fördyringar av andra viktiga importerade industriråvaror skulle ha haft liknande effekter beträffande

de därav träffade industrigrenarna och därmed helt enkelt nödvändiggjort motsvarande prishöjningar på deras produkter. Efter som våra industriråvarors importvolym i stort sett kunnat hållas uppe vid 1942 års volym, och deras prisnivå inte synes ha ökat alltför mycket, har den ifrågavarande programpunkten dock inte behövt sättas på något verkligt prov.

Hela denna fråga har emellertid också en viktig allmänrättslig sida, som blivit alltför litet uppmärksammas. Opåverkbara kostnadshöjningar, som skulle bäras inom förut godkända vinstmarginaler, skulle ju betyda ofrånkomliga betydande minskningar i företagarvinsterna eller rena förluster, och detta skulle ske genom att Kungl. Maj:t och priskontrollnämnden tillämpade det bemyndigande att fastställa allmänt prisstopp, som den nu gällande prisregleringslagen ger dessa myndigheter. Härvidlag skulle nämnden som regel inte ta någon hänsyn till, huruvida prisstoppet skulle leda till oundgängliga vinstminskningar eller förluster, eller om så inte behövde ske.

En sådan prispolitik skulle emellertid såvitt jag förstår strida emot den allmänna rättssäkerheten och våra allmänna rättsprinciper, sådana de utbildats enligt långvarig svensk rättstradition, och sådana de utvecklats bl. a. av prof. Herlitz i hans läsvärda arbete »Svensk frihet». Om efter opåverkbara kostnadsstegringar priskontrollnämnden i allmänt prisstabiliserande syfte vägrar en eller flera tillverkare motsvarande prishöjningar, så kan visserligen detta i vissa mera sällsynta situationer vara ett så viktigt allmänt intresse, att det inte i och för sig behöver strida mot de allmänna rättsprinciperna. Men att tillåta de förluster, som härigenom oundgängligen tillskyndas de enskilda företagarna, att bli bestående, skulle däremot strida mot dessa principer. Den enda utvägen undan en sådan principkonflikt är tydligen, att de enskilda i sådana exceptionella fall tillerkännas ersättning av offentliga medel för de förluster som det offentliga intresset påtvingar dem.

En sådan rimlig och rättvis princip är ju faktiskt tillämpad på vissa närstående områden. Villkoret för att våra livsmedel någorlunda hållits nere i pris har ju varit, att lantmännen genom olika större subventioner erhållit kompensation för de förluster de härigenom annars skulle ha lidit. Samma principiella rätt borde tydligen också tillerkännas andra slags näringsidkare, även om de ej äro så många att de bilda en omedelbar politisk maktfaktor.

Allt detta sammanhänger med den svenska prisregleringslagens

egenartade konstruktion. Där meddelas föreskrifter om den formella arten av de olika slags påbud, som Kungl. Maj:t eller vederbörande prisregleringsmyndighet kan utfärda i form av anmälingsskyldighet rörande företagna eller avsedda prishöjningar, prisstopp för olika nyttigheter på högst tre månader, normalpris för olika nyttigheter o. s. v. Däremot innehåller lagen — i motsats till exempelvis den danska lagen — inga bestämmelser om de materiella regler, som prisregleringen bör följa vid användandet av dessa olika regleringsinstrument. Sådana regler skulle ju framför allt röra förhållandet mellan olika nyttigheters produktionskostnader och försäljningspris. Att på sådant sätt överlämna bestämmandet av prisregleringens materiella tillämpning till Kungl. Maj:t och administrativa myndigheter kan för smidighetens skull vara lämpligt så länge det blott rör sig om att hindra produktprisen att stiga mer än inträdda kostnadsstegringar och t. o. m. när det gäller att via fastställda produktpris hålla nere olika påverkbara produktionsfaktorspris. Helt annorlunda ter sig saken, när prisregleringen söker att trots inträdda opåverkbara kostnadsökningar hålla nere produktprisen och därigenom tillskynda tillverkarna förluster utan att tillerkänna dem särskild ersättning därför. Det minsta som i så fall kunde begäras, vore att sådant skedde på grundval av en av konung och riksdag gemensamt antagen lag, som direkt reglerade de närmare villkoren för sådana prissättningar.

Medan prisregleringsnämnden enligt Kungl. Maj:ts direktiv och direktör Söderlunds sist omtalade programpunkt i huvudsak tillämpat ett allmänt prisstopp, oberoende av om inträdda produktionskostnadshöjningar för ifrågavarande företagare varit påverkbara eller icke, borde i stället under 1942 i prisregleringslagen ha införts bestämmelser, som tagit hänsyn till och skilt mellan dessa olika huvudfall. Hade lagförslag av sådant innehåll i vanlig ordning förelagts riksdagen och fått passera lagrådet och lagutskottet, är det sannolikt att våra hävdvunna rättsprinciper med en viss naturnödvändighet tagit sig det uttrycket, att ersättningsbestämmelser i lagen införts till förmån för dem som trots inträdda opåverkbara kostnadshöjningar ålagts prisstopp. Såsom det nu är, då hela den materiella prisregleringen, oberoende av åstadkomna förluster för enskilda, utan några distinktioner eller reservationer delegerats till Kungl. Maj:t och administrativa myndigheter, ha prisregleringen och de högre rättsprinciperna på ett beklagligt sätt kommit att förlora kontakten med varandra.

Detta har kanske hittills för industrivarornas del inte gjort alltför mycket i sak, eftersom vår import kunnat uppehållas vid oförändrat omfång, eftersom ingen ny missväxt inträffat, och eftersom priskontrollnämnden hittills synes ha utnyttjat sina obegränsade fullmakter på ett relativt förnuftigt och rimligt sätt. Detta visar, att den reella rättskänslan varit större än den formella rättskänslan, vars avslappning tillåtit uppkomsten av dylika obegränsade fullmakter. Men dessa faktiska fördelaktiga förhållanden kunna lätt ändras, och i så fall finnes med nuvarande författningsbestämmelser ingen som helst garanti för att inte den formella rättslösheten övergår till en betydande reell sådan. Det hela visar att vi ingalunda äro så immuna, som många av oss tro, för de rättslöshets- och godtycklighetsprinciper, som kommit till så riklig utveckling hos våra östliga och sydliga grannar. Professor Herlitz' ovannämnda arbete överflödar av exempel på liknande betänkliga utvecklingstendenser även på andra områden.

De nu gällande, otillfredsställande riktlinjerna för prisregleringen synas ju av priskontrollnämnden ha tillämpats med en viss urskillning och smidighet. I docenten Lundbergs ovannämnda uppsats i »Departement och nämnder» n:o 20 upplyses det sålunda, att efter det allmänna prisstoppets inträdande tillstånd till prishöjningar undantagsvis lämnats, då inträffade kostnadsökningar »inte rimligen kunna rymmas inom existerande vinstmarginaler». Enligt priskontrollnämndens förutnämnda opublicerade promemoria har vidare den nödtvungna övergången från utländska till inhemska garvämnen fått medföra en viss stegring av priset på bottenläder. Minskad import av handelsrör har även fått medföra höjda pris därå, och även vissa prishöjningar för bilved, murtegel och konsumtionsglas ha godkänts.

I detta sammanhang må ett beklagande framföras över, att konjunkturinstitutets sedvanliga halvårsberättelser med skildringar av bl. a. prispolitiken varit inställda efter våren 1942. Därigenom har prisregleringsmyndigheternas allmakt blivit förstärkt med en rätt tät, ehuru antagligen oavsiktlig mörkläggning, som i hög grad försvårat det korrektiv på deras verksamhet, som annars skulle ha funnits i allmänhetens vaksamhet och potentiella kritik. Även härigenom ha vi tagit ett inte alldeles betydelselöst steg i riktning mot praxis i diktaturländerna.

Detaljhandeln har som bekant blivit ganska illa klämd genom prisregleringsverksamheten och har härvid blivit betydligt sämre behandlad än industrien. Det ligger ju också av »psykologiska»

— d. v. s. irrationella — skäl rätt nära till hands att särskilt klämma de produktionsled som den konsumerande allmänheten närmast har att göra med. För den särskilt betryckta livsmedels-handeln har emellertid efter prisstoppspolitikens införande trycket något lättats, genom att vissa partiprissänkningar på livsmedel inte helt behövt omsättas i motsvarande detaljprissänkningar utan delvis lett till höjningar i detaljhandelsmarginalen. Enligt docenten Lundbergs uppgift i Svenska Dagbladet har det här varit fråga om en kompensation i efterhand, vars tidigare genomförande fördröjts just av prisstoppsförhandlingarna.

Om man sålunda på sistone visat en viss begränsad smidighet och resonlighet mot detaljhandlarna, ha dessa egenskaper varit alldeles frånvarande gent emot vissa andra företagare, som konsumenterna omedelbart ha att göra med, nämligen ägarna av hyreshus. Socialstyrelsens i augusti fullbordade utredning i denna fråga visar, att fastighetsförvaltningens löpande kostnader enbart för onera av olika slag, objektskatter och $\frac{1}{10}$ av anläggningskostnaden för skyddsrum mellan 1938 och 1942 stigit med c:a $3\frac{1}{2}$ % av 1938 års hyresbelopp, utom för Göteborg där de stigit med c:a $5\frac{1}{2}$ % därav.

En av undersökningen konstaterad ökning i de samlade reparationsutgifterna på ungefärligen $\frac{1}{2}$ % av 1938 års hyresbelopp anser socialstyrelsen i sitt utlåtande över hyresrådets senaste beslut ungefär ha motvägts av en motsvarande minskning av hyresförluster på grund av förbättrad uthyrning och hyresbetalning. En i undersökningen konstaterad ökning i ränteutgifterna på $\frac{1}{2}$ % av 1938 års hyror skulle vidare enligt socialstyrelsen på grund av en mindre nedgång i den procentuella in-teckningsskulderna betyda en ökning av drygt 1 % i räntekostnaderna pr enhet investerat fastighetsägarekapital. Socialstyrelsen, som blott av hänsyn till prisstoppspolitiken undvikit att yrka hyreskompensation även för de ökade räntekostnaderna, har på grund av den förut angivna kostnadsökningen påyrkat en tillåten generell hyreshöjning över 1938 års nivå med $5\frac{1}{2}$ % för Göteborg och i övrigt $3\frac{1}{2}$ %. I de mera spridda fall, då vissa hyreshöjningar redan företagits under perioden, skulle den påyrkade allmänna hyreshöjningen minskas med dessa redan företagna höjningar.

Hyresrådet åter har på allt upptänkligt sätt försökt att komma ifrån de av socialstyrelsen konstaterade kostnadshöjningarna och därpå avstyrkt all generell hyreshöjning, dock med undantag för Göteborg där en 3 %-ig hyreshöjning skulle kunna »ifrågasättas».

Det avgörande för denna rådets inställning har, såsom en tjänsteman hos rådet ganska trohjärtat framhållit (i Finanstidningen nr 21), varit »egentligen det principiella och psykologiska». Detta har sålunda ansetts motivera, att husägarna, i motsats mot flertalet andra företagare, utan prisstegring på sina utbudna nyttigheter skulle ta på sig alla kostnadshöjningar. Kungl. Maj:t slutligen har visat sig fri från all eftertänksamhet och nyansering och stadgat hyresstopp över hela linjen.

Rationellt sett skulle tydligen till den ovannämnda kostnadsökningen på 3 1/2 % (resp. 5 1/2 % för Göteborg) även läggas den ovannämnda höjningen på 1 % i räntekostnader, vilket inte — i motsats till vad som ibland påstås — vore stridande mot hyresregleringsförslagets motivering. Rationellt sett borde därjämte hänsyn tagas till den även av hyresrådet intygade omständigheten, att en del nödvändiga reparationer under kriget ställts på framtiden. Detta borde liksom inom industrin kompenseras, genom att motsvarande avsättningar till en reparationsfond gjordes. Härigenom skulle tydligen husägarnas reparationskostnader i enlighet med verkligheten komma att framstå såsom avsevärt mer ökade än deras reparationsutgifter. En sådan kostnadsberäkning som grundval för hyreshöjning strider visserligen mot departementschefens motivering av hyresregleringslagen, men motiveeringen är på denna punkt alldeles irrationell. Om en handlande vid stigande anskaffningspris minskar sin varuanskaffning, så att hans anskaffningsutgifter hålla sig oförändrade, skulle ingen förnuftig person vilja förneka, att hans anskaffningskostnad pr varu-enhet ökats, och att hans försäljningspris därför i motsvarande grad borde höjas. På alldeles liknande sätt vid inknappade, nödvändiga husreparationer.

Lägger man nu ökningen av ränte- och reparationskostnader till den förutnämnda ökningen av övriga förvaltningskostnader på 3 1/2 % av grundhyran för riket i allmänhet och 5 1/2 % i Göteborg, så kommer man antagligen som minimisiffra till 5 % ökning för riket och c:a 7 % för Göteborg. Denna kostnadshöjning har tydligen inte kunnat påverkas nedåt av fastighetsägarna, och den gällde säkerligen även i början och mitten av 1942, alltså före prisstoppspolitikens etablerande. I sådan utsträckning borde därför hyrorna ha ökats, om husägarnas avkastning på investerat kapital skulle bibehållits vid oförändrad omfattning. Detta är ju inga stora höjningar, om man jämför dem med prishöjningarna för andra varor och tjänster.

Med nuvarande hyresstopp skulle sålunda fastighetsägarna i det övervägande antal fall, där ingen hyreshöjning under kriget skett, få bära förluster, i genomsnitt uppgående till 5 %, resp. för Göteborg 7 %, av hyresintäkterna. Deras nettoinkomster på fastighetsförvaltning efter fråndrag av alla ovannämnda kostnader jämte årlig avskrivning för värdeminskning torde i stort sett uppgå till c:a 20 % av hyresintäkterna. Deras verkliga förluster skulle alltså uppgå till c:a 25 % för riket i allmänhet och c:a 35 % för Göteborg. Om man nu av »psykologiska» skäl anser att det varit så nödvändigt med ett hyresstopp, så borde tydligen jämlikt allmänna rättsprinciper en ersättning av offentliga medel ha tillerkänts husägarna för dessa förluster. En sådan ersättning skulle under alla förhållanden blott ha uppgått till en ganska ringa del av livsmedelssubventionerna.

Jag har uppehållit mig mera ingående vid husägarnas avkastningsförhållanden, emedan siffermaterialet här ligger ovanligt klart och bra till. I själva verket kan man misstänka att en liknande utveckling ägt rum även inom många skikt av detaljhandeln.

För att upprätthålla rättssäkerheten och våra gamla rättsprinciper borde tydligen pris- och hyresregleringslagarna kompletteras med några nya paragrafer, som stadgade ersättning till företagarna inom sådana branscher och husägarna på sådana orter, vilka trots opåverkbara kostnadsstegringar genom pris- eller hyresstopp påtvingades förluster. Naturligtvis skulle det erbjuda betydande svårigheter att dra gränslinjerna mellan påverkbara och opåverkbara kostnadsstegringar. Härvidlag kunde man knappast överlåta hela avgörandet till prisregleringsnämnden och hyresrådet, eftersom dessa institutioner äro och måste beräknas bli ganska grundligt prispolitiskt och politiskt färgade. För tryggheten av nödig objektivitet borde nog några framstående domare, utsedda av högsta domstolen eller på annat opartiskt vis, på ett avgörande sätt få medverka vid fattandet av sådana beslut.

Härigenom skulle de rättslöshetstendenser, som hota att utgå från de nuvarande pris- och hyresregleringarna, på bästa sätt kunna motverkas. Och blotta existensen av sådana objektiva förfaranden skulle nog leda till, att nödig varsamhet iakttoges vid utfärdanden av pris- och hyresstopp. Om emellertid mera allmänna pris- och hyresstopp av offentliga skäl ansågos som verkligen nödvändiga, borde deras dekreterande förläggas inte till de underordnade regleringsmyndigheterna utan till regeringen, som där-

Prisreglering och rättsprinciper

vid måste vara medveten om nödvändigheten att i vissa fall betala ersättningar. Måhända skulle detta leda till, att för vissa mera översiktliga områden prisbestämmningsbesluten, liksom beträffande dem för jordbruket, föreginges av underhandlingar mellan regeringen eller regleringsmyndigheterna och vederbörande företagareorganisationer. Härigenom borde sådana obilligheter och godtyckligheter, som nu ägt rum gent emot en del detaljhandelsbranscher och mot fastighetsägarna, på ett mycket önskvärt sätt kunna undvikas.
